VIQUIPÈDIA

Txuvaix

El **txuvaix** és una llengua turquesa parlada a la república de Txuvàixia, dins de la Federació Russa, per prop d'un milió de persones. El txuvaix és l'únic supervivent de la branca búlgara. S'escriu amb caràcters ciríl·lics. Els txuvaixos són majoritàriament ortodoxos russos.

Contingut

Dialectes

Encara que prenen força simbologia de pobles indoeuropeus (com els sàrmates), i tenen una influència considerable dels pobles finoúgrics veïns (dels quals en conserven bona part de la vestimenta), també anomenats *tavas*, que es divideixen en dues branques (*vereial* i *jirdijal*) i que parlen tres dialectes:

- *Vir'ial* (Nord) o dialecte O.
- *Anat Enchi* (Centre), parla de transició.
- *Anatri* (Sud), o dialecte U

Característiques

Des del punt de vista lingüístic, la parla dels txuvaixos s'escriu en alfabet ciríl·lic i es caracteritza entre les altres llengües turqueses per:

- Les consonants R i L corresponen al turc Z i Ş (p. ex. *yüzük–çĕrĕ, tuş-düli*).
- Transformació de la J del prototurc en una sibilant (s en txuvaix, ş en iacut).
- L'afix plural –sem en comptes del turquès comú –lar o –ler.
- L'ordre dels sufixos en els noms és possessiu + plural + cas en comptes del turquès comú plural + possessiu + cas.

Txuvaix

Чăваш	
Tipus	llengua, llengua viva i llengua vulnerable
Parlants	
1.043.000 (Cens rus (2010)) principalment a Volga	
Parlants nadius	1.000.000
Parlat a	Rússia
Oficial a	Txuvàixia
Autòcton de	Txuvàixia
Classificació lingüística	
llengües nostràtiques llengües altaiques llengües turqueses llengües oghúriques	
Característiques	
Sistema d'escriptura	Chuvash alphabet (en)
Institució de normalització	Chuvash State Institute of Human Sciences (en)

- Pràctica desaparició en la llengua corrent dels sufixos possessius excepte en els noms de parentiu i en l'ús del possessiu de la tercera persona per a la composició de paraules.
- Presència dels pronoms demostratius *ku* (això) i *leşĕ* (allò).
- Forma de passat verbal no evidencial acabada en *–nă* o *–nĕ*.
- Vocabulari enriquit per préstecs àrabs, perses, mongols, turcs, tàtars i ugrofinesos.
- Té semblances amb el iacut.

Nivell de vulnerabilitat	3 en perill
Codis	
ISO 639-1	cv
ISO 639-2	chv
ISO 639-3	chv (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=chv)
SIL	chv
Glottolog	chuv1255 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/chuv1255)
Ethnologue.com	chv (http://www.ethnologue.com/language/chv)
UNESCO	338 (http://www.unesco.org/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-338.html)
IETF	cv

Com altres llengües de l'antiga Unió Soviètica, ha patit molt nombrosos canvis en la seva fonologia a causa de les polítiques lingüístiques que s'endegaren en la segona meitat dels anys trenta. El repertori de fonemes ha passat dels 25 de principi del segle XX a, com a mínim, 36. A més, l'estructura de la síl·laba ha canviat, l'accentuació ha passat a ser més lliure, l'harmonia vocàlica s'ha perdut en part, així com diferents regles fonològiques referents a la sonorització i a la palatalització de consonants en determinades posicions.[1]

Estatut actual

El txuvaix, almenys teòricament, és cooficial amb el rus a la República de Txuvàixia. El seu ensenyament va ser obligatori en els 11 cursos del sistema escolar entre mitjan anys 90 del segle XX i setembre 2017, quan, per iniciativa del president Vladímir Putin, l'ensenyament obligatori de qualsevol llengua minoritzada va ser prohibit a Rússia. Fins aquell moment, en les localitats rurals, on viu prop de la meitat de la població, era freqüent que fos la llengua d'ensenyament en els primers cursos escolars. A la capital només el rus és la llengua vehicular de l'escola. L'administració funciona exclusivament en rus i el txuvaix s'hi utilitza només de manera informal. Fora de la república, on viuen prop de la meitat dels txuvaixos, el txuvaix s'ensenya en escoles rurals de Tatarstan i Baixkortostan, a més a més del tàtar i el baixkir, respectivament. En les regions sense l'estatut de república els txuvaixos no gaudeixen de gaires facilitats culturals, fins i tot en les parts de les províncies d'Uliànovsk i de Samara on la població txuvaixa hi està assentada des de fa segles i és semblant en nombre a la de Tatarstan i Baixkortostan.

Amb l'arribada de la perestroika es van crear noves institucions educatives, en col·laboració amb institucions turques, alemanyes i franceses, algunes de les quals van ser tancades posteriorment per les autoritats com l'anomenat "liceu turc" de la capital, on s'ensenyava en txuvaix i turc. Pel 1985 la llengua escrita estava en perill, ja que el 40% dels nens txuvaixos no en rebien cap formació. El cens de 1989 mostra que la transmissió intergeneracional a la ciutat era de prop d'un 30%, el més baix, de llarg, dels pobles de llengua turquesa de Rússia amb república pròpia. La taxa de transmissió intergeneracional entre la població rural era de prop del 85%.[2] Com a resultat d'aquest procés de substitució lingüística el cens rus de 2010 indica un descens de 300.000 parlants amb relació a l'anterior, de 2002. L'assimilació ètnica també molt notòria, amb un retrocés del 12% del nombre de persones que s'han declarat de nacionalitat txuvaixa. Aquesta baixada s'ha produït, sobretot, fora dels límits de la República de Txuvàixia (17%), tot i que també allà el descens ha estat de més del 8%.

També hi ha la *Çăvaş Akademi Dram Teatrĕ* (Teatre de Teatre Acadèmic Txuvaix), en què es representen majoritàriament obres en txuvaix, el *Pukane Teatrĕ* (Teatre de titelles), que acostuma a fer una representació al mes en txuvaix, etc. Algunes emissores de ràdio emeten en rus i txuvaix, particularment la Ràdio

Nacional Txuvaixa i Tăvan Radio, que emeten tant en txuvaix com en rus. La televisió txuvaixa, fundada el 2011,[3] emet alternadament una hora en rus i en txuvaix, mentre que el primer canal de la televisió estatal emet algunes programes en desconnexió en txuvaix.

Alfabet txuvaix modern

А Ӑ Б В Г Д Е Ё Ӗ Ж З И Й К Л М Н О П Р С Ҫ Т У Ӳ Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я
а ӑ б в г д е ё ӗ ж з и й к л м н о п р с ҫ т у ӳ ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я

Alfabet txuvaix abans de 1938

а е ы и/і у ӳ ӑ ӗ й в к л љ м н њ п р р́ с ҫ т ҭ ђ х ш

Vegeu també

- Literatura txuvaix

Enllaços externs

- Web diccionari Txuvaix-Rus (http://samahsar.chuvash.org)
- Pàgina del Poble Txuvaix, en txuvaix, anglès, esperanto i rus (http://chuvash.org)
- Hèctor Alòs i Font: Hi ha sectors urbans joves a Txuvàixia que volen recuperar la llengua pròpia (http://www.nationalia.cat/ca/noticies/1907)
- Hèctor Alòs i Font. Les llengües minoritzades de Rússia: el cas del txuvaix (http://www.academia.edu/7256433/Les_lleng%C3%BCes_minoritzades_de_R%C3%BAssia_el_cas_del_txuvaix)
- Ernest Montserrat. El txuvaix com a paradigma de la substitució lingüística (I) (http://linguoresistencia.weebly.com/bloc/el-txuvaix-com-a-paradigma-de-la-substitucio-linguistica-i)
- El txuvaix, un cas paradigmàtic de substitució lingüística a la Federació Russa (http://blocs.mesvilaweb.cat/esperantocat/?p=265539)
- Об угрозе развала страны в будущем, о съезде ЧНК, и об обращении к президенту (https://chuvash.org/content/3180-Об%20угрозе%20развала%20страны%20в%20будущем%2C%20о%20съезде%20ЧНК%2C%20и%20об%20обращении%20к%20президенту.html)

A Wikimedia Commons (https://commons.wikimedia.org/wiki/P%C3%A0gina_principal?uselang=ca) hi ha contingut multimèdia relatiu a: ***Txuvaix***

Referències

1. Alòs i Font, Hèctor «L'ortografia txuvaixa en els anys vint i trenta: un exemple dels canvis en la política lingüística soviètica i les seves conseqüències (https://www.raco.cat/index.php/KatalunaEsperantisto/article/view/318779)». *Kataluna Esperantisto*, 336, 2016, pàg. 24-46.
2. Baskakov, A. N.; Nasyrova, O. D. "Sociolingvističeskie problemy tjurskix narodov Rossijskoj Federacii". En: V. Ju. Mixal'čenko, T. B. Krjučova (red). *Jazyki Rossiskoj Federacii i novogo zarubež'ja*. Moscou, RAN, 2000.
3. http://www.ntrk21.ru/o-kompanii/istoriya

Llengües turqueses

Turquès occidental	
Bolgar	Bólgar† | Húnnic† | Khàzar† | Txuvaix
Txagatai	Aini² | Turc d'Ili | Lop | Txagatai† | Uigur | Uzbek
Kiptxak	Baraba | Baixkir | Cumà† | Karatxai-balkar | Karaïm | Karakalpak | Kazakh | Kiptxak† | Krimtxak | Kumyk | Nogai | Tàtar | Tàtar de Crimea¹ | Urum¹
Oguz	Afxar | Àzeri | Gagaús | Petxeneg† | Qaixqai | Salar | Tàtar de Crimea¹ | Turc | Turc de Khorasan | Turc otomà† | Turcman | Urum¹
Turquès oriental	
Khalaj	Khalaj
Kirguís-Kiptxak	Altai | Kirguís
Uigur	Altai septentrional | Txulim | Dolgan | Fuyü Gïrgïs | Sakhà / iacut | Khakàs | Shor | Tofa | Tuvinià | Iugur occidental
Turc antic†	
Notes: ¹ Es troba en més d'un grup; ² Llengües mixtes; † Extingida	